

Катерина Пономарьова,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук

**Організація навчання грамоти першокласників
за навчально-методичним комплектом**
*(Методичні рекомендації щодо роботи за навчально-методичним
комплектом до букваря К. І. Пономарьової)*

Анотація

У статті визначено основні завдання трьох періодів навчання грамоти (добукварного, букварного і післябукварного). Розкрито методику застосування навчально-методичного комплекту для реалізації цих завдань. Подано рекомендації щодо організації інтегрованих занять з навчання грамоти.

Навчання грамоти, навчально-методичний комплект, організація інтегрованих занять.

Аннотация

В статье определены основные задачи трёх периодов обучения грамоте (добукварный, букварный и послебукварный). Раскрыта методика применения учебно-методического комплекта для реализации этих задач. Даны рекомендации по организации интегрированных занятий по обучению грамоте.

Обучение грамоте, учебно-методический комплект, организация интегрированных занятий.

Annotation

The article defines the main tasks of the three periods of study of literacy (pre-letter, letter and post-letter). There explained is the method of application of the teaching-methodical set for the realization of these tasks. There are provided the recommendations for organization of integrated literacy classes.

Literacy teaching, teaching-methodical set, organization of integrated classes.

Вивчення української мови в початковій школі розпочинається в 1 класі з навчання грамоти, метою якого є формування в учнів навичок читання і письма, розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей, інтересу до навчальної діяльності, збагачення життєвого досвіду дітей.

За традиційною методикою процес навчання грамоти поділяється на три періоди: добуқварний, букварний і післябукварний.

Найважливішими навчально-виховними завданнями *добуқварного* періоду є: адаптація дітей до шкільного середовища, класного колективу, ознайомлення з правилами поведінки в школі; забезпечення мотивації до навчальної діяльності; формування загальнонавчальних умінь і навичок; розвиток усного мовлення; пропедевтика елементарних мовних знань; розвиток фонетичного слуху; підготовка до письма.

Основне завдання *букварного* періоду полягає у формуванні в першокласників навичок читання і письма. Крім того, продовжується робота з розвитку усного мовлення, пізнавальних здібностей, пропедевтики мовних знань, здійснюється формування елементарних правописних умінь.

Завдання *післябукварного* періоду – удосконалювати навички читання і письма, формувати вміння сприймати, розуміти й аналізувати прочитані художні тексти, повторити й закріпити мовні знання і вміння, одержані першокласниками в добуқварний та букварний періоди, розвивати усне мовлення, пізнавальні здібності, забезпечити підготовку учнів до навчання української мови й читання в 2 класі.

На реалізацію зазначених завдань спрямований навчально-методичний комплект з навчання грамоти, підготовлений в українському освітянському видавничому центрі «Оріон» (автор К. І. Пономарьова). До комплекту належать:

буквар (у 2-х частинах);

зошит для письма і розвитку мовлення «Я пишу» (у 2-х частинах);

зошит з читання «Супутник букваря»;

картки-тренажери для читання «Я тренуюся читати»;

посібник для уроків письма і розвитку мовлення в післябукварний період «Я дружу зі словом»;

картки-тренажери для письма «Я тренуюся писати».

Початок 1-ї частини букваря призначений для **добукварного** періоду навчання грамоти. Запропонований тут дидактичний матеріал спрямований на формування в першокласників уявлень про номінативну функцію слова (кожне слово щось називає), про те, що слова відповідають на питання (*хто? що? який? яка? яке? які? що робить?*), про склад і наголос у слові, мовні звуки. На практичному рівні пропонується ознайомлення учнів з реченням, графічним зображенням речень, призначенням розділових знаків у кінці речення (. ? !) і службових слів (слів-помічників). Для розвитку фонетичного слуху вміщено завдання на звуко-буквений аналіз слів, у процесі виконання яких формуються уміння поділяти слова на склади, визначати наголошений склад, виділяти звуки в слові, розрізняти голосні й приголосні, тверді і м'які звуки, будувати звукові схеми слів.

Для кожного уроку добукварного періоду в букварі подано систему завдань, яка передбачає ознайомлення учнів з певним мовним поняттям, практичну роботу над його засвоєнням і застосуванням у процесі мовленнєвої діяльності – побудови словосполучень, речень, розповідей.

Важливу роль у добукварний період відводимо розвитку усного мовлення першокласників. З цією метою дидактичний матеріал в букварі для уроків цього періоду дібрано за тематичним принципом. Зокрема, пропонуються такі цікаві й близькі першокласникам теми, як «Школа. Навчальне приладдя», «Домашні улюбленці», «Правила дорожнього руху», «Режим дня», «Відпочинок на природі», «Дитячі ігри», «Сімейний обід», «Казки. Ляльковий театр», «Ким стану, коли виросту» тощо. У процесі опрацювання цих тем діти збагачують власне мовлення словами зазначених тематичних груп, вчать добирати слова за певною ознакою, називати предмети на малюнках, складають речення за малюнками і схемами, невеликі розповіді за сюжетним малюнком чи серією малюнків.

Для розвитку пізнавальних здібностей у букварі систематично пропонуються завдання на аналіз, порівняння, встановлення відповідності, знаходження зайвого в групі предметів, об'єднаних за певною ознакою. Для

розвитку спостережливості, формування вміння висловлювати й доводити свою думку призначені завдання під рубрикою «Поміркуй і поясни» (наприклад: «Поясни, що на малюнку не так», «Що на малюнках незвичне?», «Що сталося з тваринами?», «Що на малюнку зайве?» тощо).

З метою формування в першокласників елементарних навичок рефлексивної діяльності матеріал до кожного уроку завершується умовною позначкою («смайлик»), яка спонукає учнів розказати про свій настрій на уроці.

У процесі створення навчально-методичного комплексу ми враховували ту обставину, що навчальна діяльність передбачає сприймання і засвоєння певної інформації. Залежно від особливостей сприймання і перетворення інформації учні поділяються на візуалів (ті, що краще засвоюють інформацію, сприйняту зором), аудіалів (вони краще запам'ятовують те, що сприймають на слух) і кінестетиків (ті, що краще засвоюють інформацію, отриману через інші органи сприймання, зокрема, на дотик, за допомогою рухів). Для забезпечення успішності в навчальному процесі необхідно використовувати всі канали сприймання. Саме з цією метою пропонуємо паралельно з букварем використовувати *зошит з читання «Супутник букваря»*. У ньому для добукварного періоду вміщено завдання на знаходження й обведення чи розфарбовування малюнків за певною ознакою, з'єднання лініями чи стрілочками відповідних малюнків і схем слів, складання речень за малюнками і побудову їх графічних схем, побудову речень за малюнками і схемами, з певним розділовим знаком у кінці, на поділ схем слів на склади, позначення наголошеного складу в схемі слова, побудову звукових схем слів, доповнення звукових схем пропущеними звуками, на складання розповідей за малюнками, малювання певних предметів, улюблених занять, персонажів казок, власних мрій тощо.

У добукварний період важливо забезпечити диференційований підхід у навчанні першокласників, які прийшли до школи з різним рівнем підготовки (одні вже читають, а інші ще не знають букв). Читаючим дітям доцільно

пропонувати для читання посильні тексти, аби сформована в них у дошкільний період навичка читання продовжувала вдосконалюватись. З цією метою радимо використовувати *картки-тренажери «Я тренуюся читати»*. На кожній із них на одній стороні пропонуються завдання для тих, хто вчиться читати, а на звороті – для тих, хто вміє читати. У добукарний період для нечитаючих учнів на картках подано завдання на звуковий аналіз слів-назв малюнків (наприклад: пропонується розпізнати персоніфіковані букви, розглянути малюнки навколо них, визначити, з якого звука починається назва кожного малюнка і з'єднати малюнок з відповідною буквою). Для читаючих першокласників подано невеликі віршовані чи прозові тексти і завдання на розуміння їх змісту (наприклад: пропонується прочитати вірш про Миколку-першокласника, знайти серед виділених у вірші слів назви шкільного приладдя і підкреслити їх).

У добукарний період здійснюється також підготовка до формування навички письма. У 1-й частині зошита для письма і розвитку мовлення «Я пишу» вміщено дидактичний матеріал для цього періоду. Зокрема, на малюнках зображено, як правильно сидіти за партою, тримати ручку чи олівець, розташовувати зошит на парті. Для зміцнення м'язів кисті руки пропонуються завдання на наведення контурів малюнків, їх розфарбовування, штрихування, малювання предметів. У добукарний період першокласники вчать орієнтуватися на сторінці зошита (що знаходиться вгорі, посередині, внизу), розрізняти, де праворуч, а де ліворуч, ознайомлюються з робочим рядком, міжрядковими і допоміжною похилою лініями, полем, вправляються в написанні елементів букв.

Навчання письма за нашим комплектом розпочинається з письма простим олівцем з поступовим переходом до письма кульковою ручкою. Використання олівця на початковому етапі формування навички письма дає дітям можливість стерти неправильне написання букви чи її елемента і зробити ще одну чи кілька спроб написати правильно. Такий підхід зменшує

психологічне напруження учнів, дає їм право на помилку і можливість виправити її.

На завершення кожного уроку пропонуємо залучати учнів до рефлексивної діяльності – показати свій настрій на «смайликові», поданому в кінці сторінки (домалювати йому усміхнений чи сумний ротик).

Основна мета **букварного** періоду полягає у формуванні навичок читання і письма.

У процесі формування навички читання слід орієнтуватися на її якісні характеристики: правильність (плавне читання без помилок і спотворення слів), виразність (читання речень і текстів з відповідною інтонацією), усвідомленість (розуміння прочитаного) і швидкість (темп читання).

У нашому комплекті пропонується система вправ, спрямованих на формування зазначених характеристик навички читання. Зокрема, вже на початку букварного періоду під час вивчення букв на позначення голосних звуків у букварі вміщено завдання на читання рядів букв, вигуків з різними розділовими знаками в кінці типу: *А-у! І-о-а? А-у-о!* тощо. На сторінках букваря, присвячених вивченню букв на позначення приголосних звуків, для читання пропонуються склади закритого і відкритого типів, слова, сполучення слів, речення, невеликі тексти. Під час їх опрацювання варто дбати про те, щоб процес читання не перетворювався в механічне складання букв і озвучення утворених складів і слів, а був усвідомленим (учні розуміли значення прочитаних мовних одиниць). Необхідно також брати до уваги здатність першокласників швидко запам'ятовувати подані в букварі склади, слова, речення, невеликі тексти і під час повторного читання просто відтворювати їх із пам'яті. Щоб уникнути таких ситуацій, варто використовувати вибіркоче читання, читання дещо змінених речень чи текстів, пропонувати завдання такого змісту: читати в колонках слова від нижнього до верхнього; прочитати найкоротше слово, найдовше; прочитати слова, які починаються з певної букви, чи закінчуються на певну букву;

прочитати останнє речення в тексті; прочитати речення, яке починається з певної букви тощо.

Для формування якісних характеристик навички читання необхідно по кілька разів читати той самий дидактичний матеріал. Щоб викликати в учнів інтерес до читання, пропонуємо в букварі різні ігрові прийоми. Одним із таких є «Читання з гірки». У цьому завданні на фоні дитячої гірки розташовані в колонку короткі речення. Наприклад:

Тук-тук-тук!
Стукав молоток.
Молоток стукав не сам.
Молотком стукав Степан.
У Степана руки вмілі.
Він ремонтував квартиру.

Учитель заохочує учнів спочатку «спуститися з гірки», читаючи речення зверху донизу, потім «піднятися на гірку», читаючи ці речення з нижнього до верхнього. Оскільки спускатися з гірки самому не дуже весело, вчитель пропонує робити це гуртом (учні ланцюжком, тобто по черзі, читають речення зверху донизу і навпаки). Після цього можна провести аналогічне читання хором. Під час виконання такого завдання доцільно звертати увагу учнів на те, як з кожним наступним читанням покращується правильність і виразність та збільшується швидкість їхнього читання.

З метою зміцнення артикуляційного апарату першокласників та формування правильності, виразності й швидкості читання в букварі подано чистомовки. Наприклад:

Pi-pi-pi – весело в дворі.
Ac-ac-ac – канікули у нас.
Ik-ik-ik – скоро Новий рік.
Ra-ra-ra – зраділа дітвора.

Їх пропонує жартівливий персонаж – хлопчик Щебетунчик. Чистомовки можна використовувати також для розвитку пам'яті, оскільки їх римовані рядки легко і швидко запам'ятовуються.

Для формування виразності читання подаємо тексти в діалогічній формі, що містять різні розділові знаки. Наприклад:

- *Бориско барабанив?*
- *Ні! Він грав на трубі.*
- *А Богданка?*
- *Богданка грала на барабані.*
- *Музика була весела?*
- *Весела й голосна!*

Під час виконання такого завдання учні мають тримати в полі зору не тільки слова, а й розділовий знак, що стоїть у кінці речення, і прочитати його з відповідною інтонацією (розповідною, окличною чи питальною). Такі тексти пропонуємо читати удвох, формуючи в першокласників уміння працювати в парі.

З метою забезпечення диференційованого підходу радимо і в букварний період використовувати *картки-тренажери «Я тренуюся читати»*. Для цього періоду на сторінках карток, призначених для тих, хто вчиться читати, подано склади, колонки слів і невеликі тексти з вивченими буквами. Окремі слова в таких текстах замінено предметними малюнками. На сторінках, призначених для тих, хто вміє читати, вміщені невеликі прозові й віршовані тексти і завдання на розуміння їх змісту. Застосовувати ці картки можна не тільки на уроках, але й у позаурочний час (наприклад, у групі продовженого дня) та вдома. У першому класі не задаються домашні завдання. Тому ні в якому разі не можна ставити учням завдання навчитися вдома гарно читати текст на картці. Однак, радимо запропонувати дітям узяти картки додому й показати своїм рідним, як вони вміють читати. Прочитавши той самий матеріал окремо для мами, тата, бабусі, братика, сестрички, першокласники в такий спосіб тренуються читати й удосконалюють свою навичку читання.

У букварний період продовжується робота над розвитком усного мовлення школярів. З цією метою подаємо в букварі завдання такого змісту: *розкажи, що робить буква на малюнках, склади речення за малюнками, поясни, чим цікаве слово, придумай продовження тексту, поясни, що на малюнку не так, як у тексті* тощо.

Значну увагу приділяємо пропедевтиці мовних знань. Зокрема, під час вивчення великих літер учні ознайомлюються із вживанням великої букви в іменах людей, кличках тварин, назвах міст, сіл, річок, країн. Також пропонуємо завдання на ознайомлення першокласників з багатозначними словами (*ключ, сонечко, ніс, котики* та ін.), словами, близькими за значенням (*веселка і райдуга, охайний і акуратний, вихований і ввічливий* та ін), протилежними за значенням (*високий і низький, великий і малий, далеко і близько* тощо).

Під час формування навички письма в букварний період учні вчаться писати рукописні літери, засвоюють способи поєднання їх між собою (верхнє, середнє і нижнє з'єднання), вправляються у написанні складів, слів і речень з вивченими буквами. У зошиті «*Я пишу*» формування графічних умінь розпочинається простим олівцем. З п'ятого уроку букварного періоду поступово вводимо письмо ручкою. Спочатку пропонуємо виконувати записи ручкою в останньому рядку на сторінці зошита, а з часом кількість рядків для письма ручкою зростає, а олівцем – зменшується. На кінець першого семестру рекомендуємо повністю перейти на письмо ручкою. Однак, якщо в класі є учні, які не готові до такого переходу, їм потрібно дозволити продовжувати писати олівцем і в другому семестрі.

Для полегшення координації руху олівця чи ручки під час письма і кращого зорового сприймання букви, її елементів та їх з'єднань доцільно розпочинати письмо нової літери у широкому рядку. Адже, як показують дослідження вчених, дитині легше писати крупно, тому що, чим крупніше письмо, тим меншою є відносна різниця між рухами кінчика олівця чи ручки і рухами самої руки.

Тому для підготовки першокласників до письма нової букви пропонуємо використовувати *картки-тренажери «Я тренуюся писати»*. На них подано збільшене зображення рукописної літери, на якому чітко видно, з яких елементів складається буква та в який спосіб ці елементи поєднуються між собою. Спочатку діти наводять у широкому рядку збільшені елементи і

саму букву, потім тренуються в написанні цієї ж букви, але вдвічі менших розмірів. Після цього пропонуємо приступати до письма літери та складів, слів і речень із нею на сітці зошита в косу лінію.

Звертаємо увагу, що для формування навички письма в нашому комплекті використовуються завдання не тільки репродуктивного рівня (наведення і списування букв, складів, слів і речень), а й творчого (підписати малюнки, утворити й записати слова за зразком, доповнити речення, користуючись малюнком, записати відповідь на поставлене запитання тощо). Завдяки таким вправам у першокласників формуються елементарні правописні вміння – написання з великої букви власних назв, вживання великої літери на початку речення і відповідних розділових знаків у кінці, правопис слів з апострофом тощо.

Чільне місце на уроках письма повинен займати мовленнєвий розвиток першокласників. Особлива роль у реалізації цього завдання відведена *урокам розвитку зв'язного мовлення*, які передбачено проводити один раз на два тижні. Мета цих уроків у 1 класі – ознайомлення учнів з тематичними групами слів, формування умінь ставити запитання і давати відповіді на них, вести діалог на цікаву і добре знайому тему, будувати усні зв'язні висловлення за малюнком, серією малюнків, певною життєвою ситуацією. Для реалізації зазначеної мети в *зошиті «Я пишу»* пропонуємо матеріал до уроків розвитку зв'язного мовлення на таку тематику: навчальне приладдя, іграшки, овочі і фрукти, сім'я, одяг і взуття, посуд, меблі, побутова техніка, спорт, звірі, птахи, пори року, явища природи, професії, транспорт, рослини, ввічливі слова.

Післябукварний період навчання грамоти призначений для вдосконалення навичок читання і письма, у процесі якого формуються вміння сприймати, розуміти й аналізувати прочитані тексти, повторюються й закріплюються мовні знання, й вміння, одержані першокласниками в добукварний і букварний періоди, продовжується розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей.

Уроки читання в післябукварний період пропонуємо розпочинати з читацької розминки. Для неї в букварі вміщено невеликі вірші, загадки, скоромовки, лічилки. Їх тематика пов'язана з текстом, який пропонується для основної роботи на уроці. У процесі розминки школярі активізують навичку читання, налаштовуються на сприймання теми основного тексту. З метою розвитку пам'яті можна запропонувати бажаючим учням вивчити подані для розминки віршовані тексти напам'ять.

Після читацької розминки проводиться робота над основним текстом. Для пробудження в першокласників бажання читати радимо перед читанням тексту використовувати мотиваційні вступні бесіди. Наприклад: 1. *Чи доводилось вам показувати фокуси-мокуси, які саме? А хлопчик Федько придумав свій фокус-мокус. Хочете дізнатися, який? Тоді прочитайте в букварі текст «Фокус-мокус».* 2. *Хлопчик Тарасик дізнався від тата, як заманити паугу в клітку. Ви також можете дізнатися про цей секрет, якщо прочитаєте текст «Папужка».*

Важливим стимулом для читання є цікава тематика текстів. Тому в букварі пропонуємо тексти на різні дитячі вподобання – і про веселі пригоди та ігри дітей («Де букварик», «Фокус-мокус», «Навпакійко»), і про тварин («Хто в хатці живе», «Папужка», «Маленька мураха», «Коник і Сонечко»), і про поведінку дітей («У гостях і дома», «Великий і малий», «Чужа іграшка», «Сварка», «Чий апельсин більший»), і про родинні стосунки («Татко і матуся», «Зараз», «Кольоровий дощик»), і про дні тижня, місяці тощо.

Багато із запропонованих текстів містять діалоги, які рекомендуємо використовувати для читання за ролями та для інсценізації. Адже «акторський» досвід, який дитина набуває під час драматичної імпровізації сприяє розвитку її емоційного інтелекту, креативності, ініціативності, уміння долати психологічні бар'єри, співпрацювати з іншими людьми.

У післябукварний період удосконалюється й закріплюється набута навичка письма. Зокрема, першокласники тренуються писати за зразком, списувати з друкованого шрифту, записувати на слух слова, в яких звучання

не розходиться з написанням, та невеликі речення, читати й перевіряти написане. У цей період учні навчаються писати в зошиті без друкованої основи.

Паралельно з удосконаленням навички письма першокласники повторюють і закріплюють знання про звуки, букви, слова і речення, засвоєні в добукварний і букварний періоди, під керівництвом учителя здійснюють дослідження мовних одиниць і явищ, у процесі якого спостерігають за графічним зображенням і значенням слів, перетворюють слова шляхом заміни, вилучення чи додавання окремих букв, колективно утворюють і записують словосполучення, речення. Усі зазначені види роботи пропонуємо в посібнику для уроків письма і розвитку мовлення в післябукварний період *«Я дружу зі словом»*.

Створений нами навчально-методичний комплект дозволяє організувати процес навчання грамоти як у формі окремих уроків читання і письма, так і в формі **інтегрованих занять**. Інтеграція навчання читання і письма здійснюється на основі змісту, об'єднаного навколо однієї теми – вивчення певної букви. Крім змісту підставою для інтеграції є спільні дидактичні цілі уроків читання й письма (розвиток усного мовлення, фонетичного слуху, пізнавальних здібностей тощо) та однакова методика ознайомлення з друкованою і рукописною буквою, в основі якої лежить звуковий аналітико-синтетичний метод.

Інтегроване заняття з навчання грамоти рекомендуємо проводити впродовж двох навчальних годин (2 уроків) з однією чи кількома перервами (кількість перерв визначає вчитель, орієнтуючись на втомлюваність дітей і необхідність відпочинку).

Готуючись до інтегрованого заняття вчитель об'єднує теми з читання і письма (в «Орієнтирі для календарного планування уроків навчання грамоти в 1 класі за навчально-методичним комплектом К. І. Пономарьової» (див. с. 127) вони подані паралельно). У формулюванні мети заняття зазначаються як спільні дидактичні цілі (наприклад, розвивати вміння здійснювати звуковий

аналіз слів, розповідати за малюнком тощо), так і окремі для формування навички читання й письма.

У процесі інтегрованого заняття пропонуємо чергувати роботу над формуванням навички читання і письма, використовуючи буквар і посібники, що входять до навчально-методичного комплекту. Наприклад, після звукового аналізу слів, виділення в них певного звука, визначення його характерних ознак (голосний він чи приголосний, якщо приголосний, то твердий чи м'який), ознайомлення з друкованою буквою, яка його позначає, доцільно запропонувати учням надрукувати її в зошиті з читання «Супутник букваря». Потім перейти до читання складів і слів з цією буквою, поданих у букварі.

Після цього можна ознайомити першокласників із рукописною літерою і порівняти її з друкованою. Користуючись картками-тренажерами «Я тренуюся писати», доцільно проаналізувати, з яких елементів складається рукописна буква та потренуватися писати ці елементи і саму букву. Далі слід попрацювати в зошиті «Я пишу», де пропонуються для письма зразки букви, різні типи з'єднань її з іншими літерами, склади і слова з нею.

Потім пропонуємо знову повернутися до букваря і працювати над формуванням навички читання – читати подані там речення, чистомовки, тексти та виконувати завдання до них.

Після цього радимо продовжити формування навички письма, записуючи речення, подані в зошиті «Я пишу». А також виконати завдання на розвиток пізнавальних здібностей і мовлення, подані в кінці сторінки зошита.

Для побудови речень і їх графічних схем та складання речень за поданими малюнками і схемами пропонуємо скористатися «Супутником букваря».

Закріплення вміння читати склади, слова і речення з вивченими буквами можна провести за картками-тренажерами «Я тренуюся читати», які

допоможуть вчителю організувати індивідуальну й диференційовану роботу з дітьми, що мають різний рівень сформованості навички читання.

Під час підсумку інтегрованого заняття необхідно з'ясувати навчальні досягнення учнів з читання і письма. Зокрема, пригадати, яку букву вивчили на занятті, який звук вона позначає, дібрати слова, які містять цей звук, розпізнати вивчену літеру серед інших букв як друкованих, так і рукописних, прочитати слова і короткі речення з цією буквою – надруковані і подані рукописним шрифтом.

На завершення варто здійснити рефлексію – позначити свій настрій під час заняття на «смайликові» в зошиті «Я пишу».

Використання навчально-методичного комплексу з навчання грамоти забезпечує діяльнісний підхід до формування навичок читання і письма, цілеспрямований розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей першокласників, сприяє формуванню компетентності уміння вчитися. У процесі застосування комплексу увага дітей перемикається на різні засоби навчання, змінюються види діяльності учнів на уроці, що посилює мотивацію навчання, зменшує втомлюваність, підтримує пізнавальний інтерес першокласників.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Типова освітня програма для учнів 1-2 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Пономарьова К. І. Українська мова. Буквар (частина 1): Підручник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 112 с.: іл.
4. Пономарьова К. І. Українська мова. Буквар (частина 2): Підручник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 128 с.: іл.
5. Пономарьова К. І. Зошит для письма і розвитку мовлення «Я пишу» (частина 1): Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.: іл.
6. Пономарьова К. І. Зошит для письма і розвитку мовлення «Я пишу» (частина 2): Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.: іл.
7. Пономарьова К. І. «Я дружу зі словом». Посібник для письма і розвитку мовлення в післябукварний період: Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.: іл.

8. Пономарьова К. І. «Супутник букваря». Зошит з читання: Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 80 с.: іл.
9. Пономарьова К. І. «Я тренуюся читати». Картки-тренажери для уроків читання: Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 96 с.: іл.
10. Пономарьова К. І. «Я тренуюся писати». Картки-тренажери для уроків письма: Навчальний посібник для учнів першого класу ЗЗСО // К. І. Пономарьова. – К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 64 с.: іл.